

הגאון רבי
שניאור ז. רווח
שליט"א

רב קהילת 'משכן התורה' אלעד
וראש המכון למצוות התלויות בארץ

מידע הלכתי

- ❖ שנת המעבר במעשרות - פירות האילן
- ❖ שנת המעבר משנות הערלה
- ❖ גידולי מים

תרומות ומעשרות:

המעבר לשנת מעשר עני, כבר החל בירקות, וכבר ב"ה אלפים רבים של חקלאים יראי שמים, וכלל עמך ישראל, מפרישים בפועל את המעשר עני, ומזכים בפועל לעניים, ושוב בהתאם להסכם עם העני, משאירים בידם את הממון, או בתורת הלוואה בסך של כשליש דמיו. או בקנייה של התוצרת בחזרה מהעני בתמורה לסכומים נכבדים כפי שסוכם עם העניים. ובכך מסייעים למנוע ולהסיר את הדבר והמגיפה וכדברי המשנה באבות 'בשביעית, מפני מעשר עני שבשישית' [פ"ה מ"ט].

ובע"ה בחלוף ט"ו בשבט הקרוב, תחל שנת מעשר עני גם בפירות האילן וכדלהלן:

1. אתרוג שייקטף לאחר ט"ו בשבט תשפ"א, הגם שכל גידולו היה לפני כן, מפריש מעשר עני בלבד.
2. פירות הדר שהביאו שליש לפני ט"ו בשבט תשפ"א, ונקטפו לאחר ט"ו בשבט תשפ"א, נכון להחמיר ולהפריש מספק גם מעשר שני וגם מעשר עני.
3. למי שיש בחצירו עץ לימון, עליו להבחין על העץ בט"ו בשבט לזהות ולהכיר את אשר על העץ, למען לא יכשל בהמשך ויפריש משנה על חברתה, וכל שיהיה ספק בדבר יפריש מכל לימון בנפרד באופן שהוא מסופק לגביו. וגם הפרשה זו יעשה בלשון 'תנאי' [-ואם צריך וכו'].
4. פירות האילן שיביאו שליש לאחר ט"ו בשבט תשפ"א מפריש מעשר עני. בין פירות הקיץ הפירות הראשונים בד"כ הם השסק, והאפרסקים המוקדמים ביותר [במטעים ניידים], ועוד.

ערלה:

מי שבחצירו אילנות שניטעו בשנת תשע"ח, ונקלטו שלושים יום קודם סוף השנה. הרי שהם יוצאים מערלה ונכנסים לשנת הרבעי, בחלוף טו בשבט הבעל"ט.

1. בעצים רבים המעבר הוא חלק יותר, כיון שעיקר הפריחה החדשה היא מתחילה רק לאחר טו בשבט בימים רבים, אולם פירות כגון עצי הדר, ובעיקר לימון, אתרוג ודומיהם, מצויים כבר

הפרחים על האילן ואם לא הורידו את הפרחים בזמן, יש גם פירות ערלה על העץ. ומידי שנה אנו מקבלים שאלות ובירורים, מה לעשות לאחר מעשה ובדיעבד.

2. על כן אני מזכיר לבעלי העצים, לדרת בטו בשבט אל האילן, וכל הפרחים שכבר נפתחו וק"ו פירות להסיר מהאילן לגמרי. רק הפרחים הסגורים לחלוטין אפשר להשאירם על האילן. וכל הפירות החדשים שיצאו לאחר טו בשבט, יהיו שייכים לשנת הרבעי.

גידולי מים:

כמובא במאמר בגוף הגליון, החלו לשווק תוצרת הגדלה בסמוך למרכזי השיווק, ופירטנו שם את הסוגיות ההלכתיות בכל הקשור לתרומות ומעשרות. גידול כע"ז הולך ומתרחב גם במקומות אחרים ובחוות גידול במקומות שונים, ובעיקר לקראת שנת השמיטה.

1. הגם שפעמים רבות אני אומר שגידולי מים שאני רואה, עדיין כיון שתחתית החממה היא קרקע עולם והנוף נוטה על קרקע עולם, ולכן יש לדונו כאדמה לגבי ברכת הנהנין גם לדעות הסוברות שעל גידולי מים מברכים 'שהכל'.

2. אולם בחלק מסוגי הגידולים, כשהם בתוך קונטיינר סגור ללא קרקע כלל, וכן בבתי גידול כאשר לקראת שמיטה מקפידים לכסות היטב את הקרקע, יש לשים אל לב על ברכת הנהנין, ושומה על ועדי הכשרות לציין על השקיות ליד ההכשר את תוספת המילים 'גידולי מים', כדי שיבחינו בכך הצרכנים וינהגו כדעת רבותיהם לענין ברכת הנהנין.

3. וראה בספר קצירת השדה (מהדו"ח פ"ד סעי' יד-טו) מש"כ מחלוקת הפוסקים בזה, ודעת מרן ג"ע הראש"ל זצוק"ל בספרו שו"ת יחו"ד (ח"ו סי' יב) שהברכה היא 'שהכל' ולא אדמה על יבולים אלו.

בברכה ובהצלחה שניאור ז. רווח

סדר הברכות באכילת פירות ט"ו בשבט בתוספת אמירת פסוקים ומשניות לכל פרי, נערך על ידי מורינו ראש המכון שליט"א.

חיטה:

רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך. הרואה שמן זית בחלום - יצפה למאור תורה, שנאמר ויקחו אליך שמן זית וְ.

ויברך בורא פרי העץ ויכוין לפטור כל פירות העץ שיאכל:

תמרים:

יקח תמרים ויאמר:
צדיק כתמר יפרח כפרו בלבנון וישגה שתולים בבית יהוה בחצרות אלהינו יפריחו:

זאת קומתך דמתה לתמר ושריך לאשכולות:
אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסניו ויהיו נא שריך כאשכולות הגפן וריח אפך כתפוחים:

הרואה תמרים בחלום - תמו עונותיו, שנאמר תם עונך בת ציון.

ויאכל בלי ברכה (כיון שבירך כבר על הוית):

ענבים [צימוקים]:

יקח ענבים ויאמר:
גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה: פנית לפניה ותשרש שרשיה ותמלא ארץ: כסו הרים צלה וענפיה ארוי אל: תשלח קצירה עד ים ואל נהר יונקותיה:

אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניך כשתלי זיתים סביב לשלחך:

הרואה גפן טעונה בחלום - אין אשתו מפלת גפלים, שנאמר אשתך כגפן פריה. שורקה - יצפה למשיח, שנאמר אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו.

ויאכל בלי ברכה.

תאנים:

יקח מן התאנים ויאמר:
הנצנים נראו בארץ עת הנזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו:

התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך:

הרואה תאנה בחלום - תורתו משתמרת בקרבו, שנאמר נצר תאנה יאכל פריה.

ויאכל בלי ברכה [אם בדק כראוי מן החרקים, ואם לאו יאמר הפסוקים על הראיה בלבד].

רימונים:

יקח מן הרימונים ויאמר:
כפלה הרמון רקתך מבעד לצמתך:

יקח עוגה או שאר מיני מאפה מקמח חטים ויאמר:
כי יהוה אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ זבת חלב וסוף עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש:

מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ורכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן: שררך אגן הסהר אל יחסר המזג בטנך ערמת חטים סוגה בשושנים:

אמר רבי חיא בר אבא: הרואה חטים בחלום - ראה שלום, שנאמר: השם גבולך שלום חלב חטים ושביעך.

ויברך בורא מיני מזונות ויאכל:

יין:

יקח כוס יין, ויאמר:
אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סוטה: חכלילי עינים מיין ולכן שנים מחלב:

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יצרי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

תני תנא קמה דרבי יוחנן: כל מיני משקין פיין לחלום חוץ מן היין, יש שותהו וטוב לו, ויש שותהו ורע לו: יש שותהו וטוב לו - שנאמר ויין ישמח לבב אנוש, ויש שותהו ורע לו - שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש, אמר לה רבי יוחנן לתנא, תני: תלמיד חכם לעולם טוב לו, שנאמר לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכת.

ויברך פרי הגפן, ויכוין לפטור כל שאר משקין שישתה: ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

זיתים:

יקח זית ויאמר:
זית רענן יפה פרי תאר קרא יהוה שמך:
כי תחבט זיתך לא תפאר אחרך לגר ליתום ולא למנה יהיה:

והיה פי יביאך יהוה אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדולות וטבת אשר לא בנית: ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וברת חצובים אשר לא חצבת כרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת:

הרואה זית בחלום - שם טוב יוצא לו, שנאמר זית

מהפרי וכלן מדרדרין ומתגלגלים זה אחר זה, כך הן ישראל לקה אחד מהן כלן מרגישין.

ויאכל בלי ברכה.

שקד:

יקח שקד ויאמר:

ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים:

ויאמר אלהים ישראל אביהם אם כן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים:

ויגמל שקדים גמל לכל מי שהיה שוקד על שבטו של לוי, ולמה שקדים ולא רמונים ולא אגוזים לפי שנמשלו ישראל בהם, ואותו המטה היה ביד כל מלך ומלך עד שחרב בית המקדש ונגנו, ואותו המטה עתיד להיות ביד מלך המשיח במהרה בימינו שנאמר: משה צוף ישלח ה' מציון רדה בקרב איביך.

ויאכל בלי ברכה.

פירות האדמה:

יקח מפרי האדמה ויאמר:

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים:

וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה:

ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה:

הכוסס את הארז מברך עליו בורא פרי האדמה. אפאן בשלן אף על פי שהפרוסות קימות מברך עליהן בורא מיני מזונות ואין מברך אחריהן כלום. זה הכלל כל שתחלתו המוציא להם מן הארץ מברך אחריי שלש ברכות.

ויברך בורא פרי האדמה, ויכוין לפטור כל פירות האדמה שיאכל אחר כך:

שהכל נהיה בדברו:

יקח דבר מאכל שברכתו שהכל [ושאינו משקה שכבר הוציא המשקים בברכת הגפן] ויאמר:

ברך על פרות האילן בורא פרי האדמה, יצא. ועל פרות הארץ בורא פרי העץ, לא יצא. על כלם אם אמר שהכל, יצא:

על דבר שאין גדול מן הארץ, אומר שהכל. על החמץ ועל הנובלות ועל הגובאי, אומר שהכל. על החלב ועל הגבינה ועל הביצים, אומר שהכל. רבי יהודה אומר, כל שהוא מין קללה - אין מברכין עליו:

ויברך שהכל נהיה בדברו, ויכוין לפטור כל מה שיאכל אחר כך.

שלחין פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נדיים:

לכה דודי נצא השדה גלינה בכפרים:

נשכימה לכרמים נראה אם פרוחה הגפן פתח הסמדר הנצו הרמונים שם אתן את ידי לך:

היודאים נגתו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך:

הרואה רמונים בחלום, זטרי - פרי עסקה כרמונא, רב רבי - רבי עסקה כרמונא, פלגי - אם תלמיד חכם הוא - יצפה לתורה, שנאמר אשקף מין הרקח מעסיס רמני, ואם עם הארץ הוא - יצפה למצות, שנאמר כפלה הרמון רקתך. מאי רקתך - אפלו ריקניו שבך מלאים מצות כרמון.

ויאכל בלי ברכה.

אתרוג:

נוהגים לעשות מן האתרוג מיני מרקחת ולאוכלו בט"ו בשבט:

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים:

הרואה אתרוג בחלום - הדור הוא לפני קונו, שנאמר פרי עץ הדר כפת תמרים.

ויאכל בלי ברכה. ואין לברך ברכת שהיינו [אף הנשים שלא בירכו על ד' מינים כמו שביארתי בספרי שו"ת שש משור כרך שני חאו"ח סי' ז].

תפוח:

יקח מן התפוח ויאמר:

סמכוני באששות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני:

אני תבצלת השרון שושנת העמקים:

כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות:

כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצל חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:

ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', אמר רב יהודה ברה דרב שמואל בר שילת משמה דרב: כריח שדה של תפוחים.

ויאכל בלי ברכה.

אגוז:

יקח אגוז ויאמר:

אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים: לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב:

אל גנת אגוז ירדתי, מה אגוז זה אתה נוטל אחד